

4. Els orígens de Catalunya (Segles VIII- XII)

<http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/etiqueta/catalunya-medieval/page/8/>

Els orígens de Catalunya

Introducció

El territori actual de Catalunya va ser ocupat pels musulmans a principis del segle VIII.

Al final del segle VIII els islàmics van ser expulsats pels reis francs d'una part del territori: és el que s'anomena **Catalunya Vella**.

En aquesta zona s'hi van formar diversos **comtats**, que al principi depenien del monarca carolingi, però que més endavant es van declarar independents.

Al segle XI i XII els comtes catalans van fer fora els musulmans de la resta del territori català: és la **Catalunya Nova**.

Paral·lelament, el territori català es va anar configurant a l'entorn del **comtat de Barcelona**.

La Catalunya musulmana

La conquesta musulmana

L'exèrcit musulmà va conquerir Saragossa l'any 714, des d'on va iniciar la conquesta del territori que esdevindria més endavant Catalunya.

A la primavera del segle IX a la zona nord de Catalunya l'ajuda dels reis francs fou decisiva per expulsar-ne els àrabs.

Aquest territori va quedar sota el control d'uns comtes que depenien del monarca franc.

Com que el control islàmic en aquesta zona hi va ser molt breu i no va arribar mai a islamitzar-se, va ser anomenada **Catalunya Vella**.

Els territoris del sud i de l'oest de Catalunya van restar més de 300 anys sota control d'Al-Andalus. Es coneixen com a **Catalunya Nova**.

El Califat

A l'època del califat de Còrdova les poblacions de les valls de l'Ebre, del Segre i del Cinca i de la plana de Lleida **es van islamitzar** i van adoptar les formes de vida dels musulmans.

Les Taifes

Amb la desaparició del califat l'any 1031, a l'actual territori català es van crear les taifes de **Tortosa** i de **Lleida**, que eren governades per la noblesa local.

Els comtes catalans van mantenir-hi relacions pacífiques a canvi de cobrar impostos.

Les ciutats van créixer i se'n van crear de noves. Destaquen Balaguer, Lleida i Tortosa.

Els primers comtats catalans

La Catalunya carolíngia

Per tal de protegir la frontera sud del seu regne davant els musulmans, els reis francs van crear una franja protectora al llarg dels Pirineus. És la **Marca Hispànica**.

El territori català que controlava **Carlemany** (S. VIII) anava des dels Pirineus fins al Llobregat. El monarca el va dividir en **comtats** (Rosselló, Empúries, Girona, Cerdanya, Barcelona...), governats per comtes.

El procés d'independència

Al final del segle IX els comtes catalans van anar fent **hereditari** el seu càrrec. **Guifré el Pelós** (segle IX), comte de Barcelona, Girona, Urgell i Cerdanya va deixar en herència els seus territoris als seus descendents. Per primer cop els comtes no van ser nomenats pel rei dels francs.

Així es va iniciar la dinastia que des d'aleshores va governar el **comtat de Barcelona**.

El pas cap a la **independència** dels comtats catalans dels reis francs el va fer el comte **Borrell II** (segle X).

Borrell II va decidir no renovar el jurament de fidelitat al rei de França i se'n considerà independent (988), ja que quan li va demanar ajut per evitar el saqueig d'Almanson (985) a Barcelona, l'esmentat rei li va negar.

Alguns comtes van enviar ambaixadors a Còrdova i hi van establir relacions comercials i culturals. Fins i tot van ajudar el califa contra els atacs berbers l'any 1010. També van anar fent pressió a la frontera i lentament van anar reduint els límits de la taifa de Lleida.

Taifes i ràtzies musulmanes

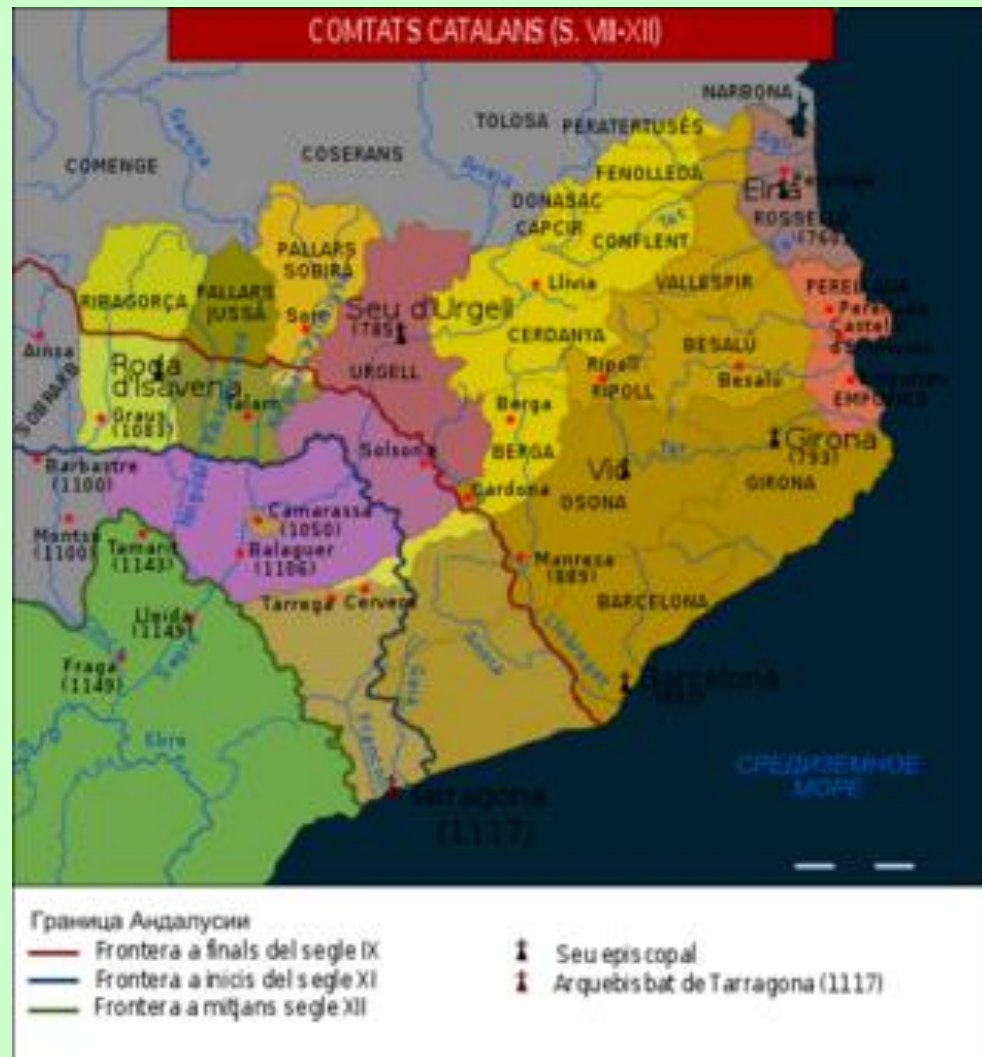

El primer repoblament

Al segle X, comtes i abats (monestirs de Cuixà, Ripoll, Sant Joan de les Abadesses), van voler repoblar les planes del seus territoris (Bages, Osona i Berguedà) pràcticament deshabitades a causa de les guerres.

Els pagesos del Pirineu i Pre-Pirineu van baixar a les planes i s'assentaren a les terres començant a conrear-les. Es convertiren en propietaris lliures de les seves terres (alous).

Després l'ocupació anà estenent-se cap al sud. Al final del segle X la frontera del comtat de Barcelona anava del riu Llobregat al Gaià.

Miniatures de **Guifré el Pelós** i de **Borrell II**, el comte que deixà de jurar fidelitat al rei franc, iniciant així la independència de Catalunya d'aquella monarquia.

Els comtats catalans l'any 1000

Una societat feudal

A la primera meitat del **segle XI** a Catalunya es va donar un procés de **feudalització de la societat catalana** semblant al que s'anava produint a la resta de l'Europa occidental.

El nobles van prescindir de l'autoritat del comte i van iniciar un procés d'apropiació de les fortaleses i de les terres que governaven. Volien protegir la terra dels atacs dels musulmans i apropiat-se de les rendes que produïen.

Els governadors van convertir el càrrec en hereditari i es posaren el títol de **barons**. Molts pagesos van esdevenir **serfs**.

Conseqüències de la feudalització

Afebliment del poder comtal (barons)

Generalització de la servitud

Restabliment de l'autoritat comtal. L'hegemonia del Casal de Barcelona

A mitjan del segle XI, **Ramon Berenguer I**, comte de Barcelona, va iniciar pactes amb els barons. Els nobles es van reconèixer vassalls seus i, a canvi, el comte va acceptar que el càrrec de baró esdevingués hereditari.

Aquest comte va establir a les seves terres el feudalisme, que es basava en el vassallatge i s'estructurava segons un codi, els **Usatges**, considerat un dels primers codis feudals europeus.

El comte de Barcelona va iniciar també negociacions amb els altres comtes catalans, que poc a poc es van anar declarant vassalls seus.

La casa comtal de Barcelona va esdevenir **cap del sistema feudal català**.

La caiguda del califat. Les paries

A partir del 1035 va començar a **desaparèixer la inferioritat militar** davant l'Estat musulmà, en tenir lloc la desmembració del califat de Còrdova.

En lloc del poderós califat, els comtes catalans tenien, a ponent, el regne de taifes de Lleida, i al sud, el de Tortosa.

Els comtes de Barcelona i d'Urgell van dirigir les relacions amb aquests petits estats islàmics.

Aquests comtes es van afanyar a exigir als reis islàmics el pagament de tributs (**paries**). Amb aquests ingressos varen poder reforçar el poder militar, edificar castells i millorar l'armament. També van finançar l'expansió cap a Occitània.

Les conquestes catalanes del segle XI

Els comtes van aprofitar la feblesa militar dels andalusins per anar ocupant els **territoris fronterers** d'aquests regnes de taifes, i al segle XI els comtes catalans van passar a l'ofensiva.

La frontera es va anar movent lentament cap al sud a mesura que els comtes de Barcelona aconseguien conquerir poblacions importants: **Tàrrrega**, **Agramunt**, **Balaguer** i **Tarragona**.

L'avanç de la frontera occidental (980-1050)

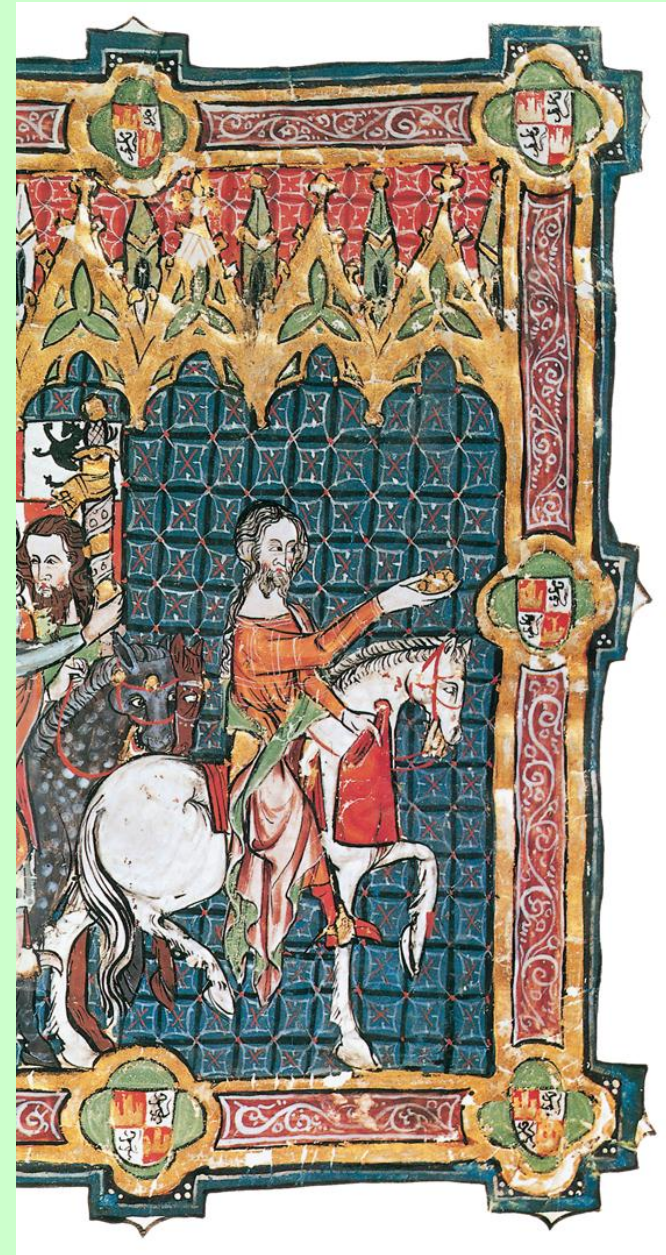
La conquesta de la vall de l'Ebre

Els reis d'**Aragó** i de **Navarra** també iniciaren l'expansió militar i, durant els segles XI i XII, van conquerir la vall de l'Ebre.

Alfons I el Bataller, rei d'Aragó i de Navarra, l'any 1118 va conquerir la taifa de Saragossa i totes les seves poblacions importants van quedar sota el seu domini.

L'any 1134 el regne d'Aragó i el de Navarra passaren per una crisi quan Alfons I va morir sense descendència.

Aleshores Navarra es va separar d'Aragó i els nobles aragonesos demanaren al germà del rei, **Ramir** (dit el monjo), bisbe de Barbastre, que acceptés de ser nomenat rei d'Aragó.

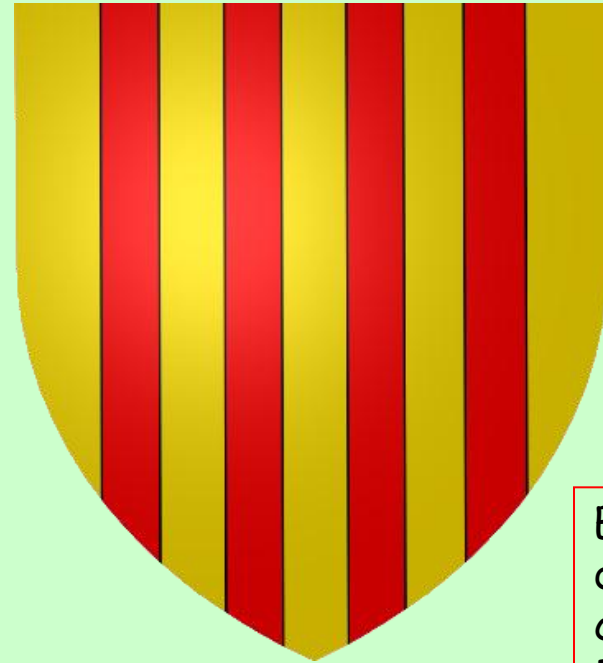
La formació de la Corona d'Aragó

El nou rei d'Aragó, **Ramir II**, es va casar l'any 1136 i va tenir una filla: **Peronella**.

El 1137 el rei aragonès va concertar el matrimoni de la seva filla amb el comte de Barcelona **Ramon Berenguer IV**. Aquest va passar a governar Aragó amb el títol de príncep, ja que Ramir II tornà al monestir.

Retrat de Peronella i Ramon Berenguer IV, oli de 1634 (Museu del Prado).

Escut d'armes dels comtes de Barcelona i dels reis d'Aragó

Conquesta de la Catalunya Nova

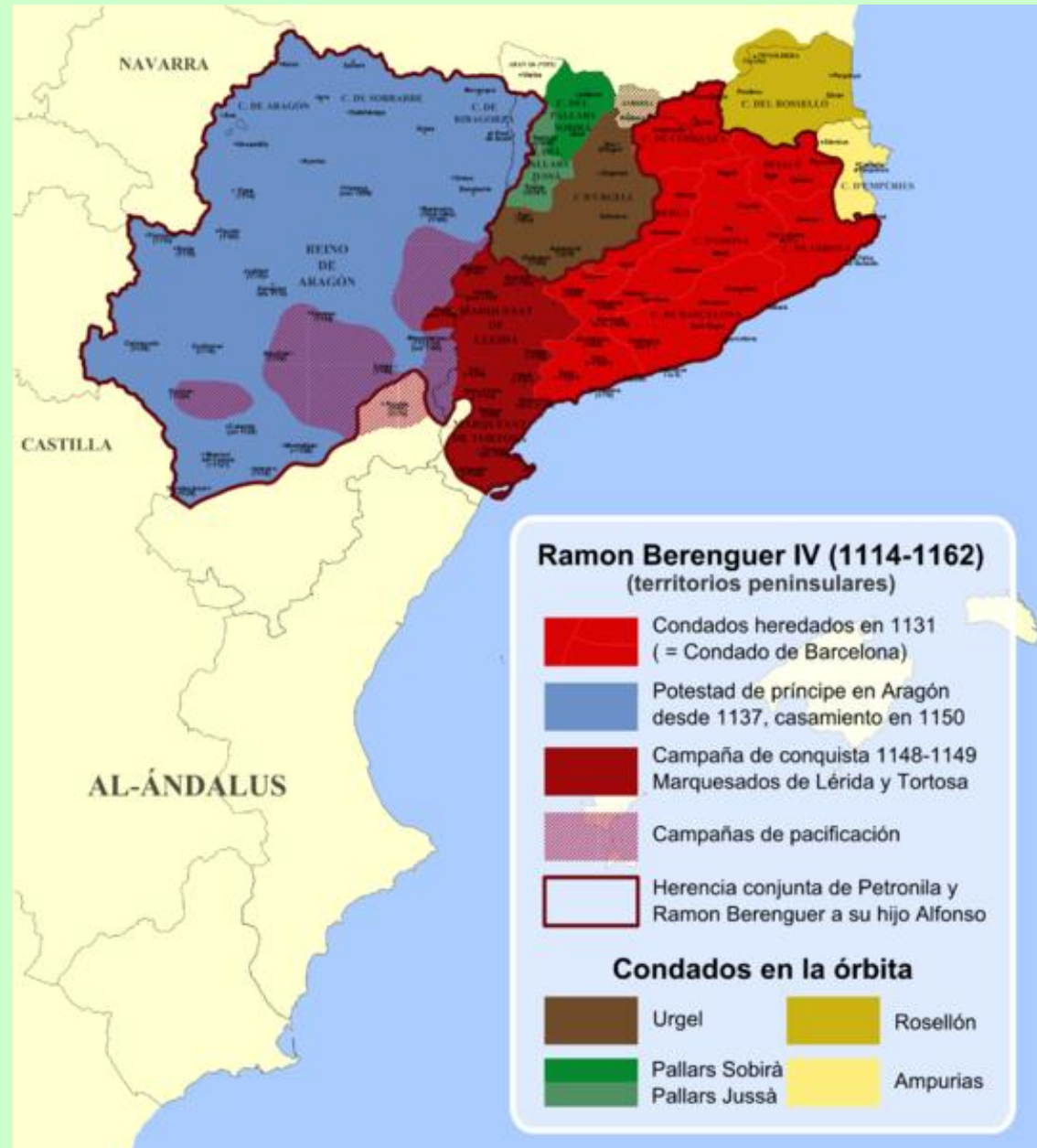
Al llarg del segle XII es va completar la conquesta de la Catalunya Nova, que havia avançat molt lentament els dos segles anteriors.

Ramon Berenguer IV va conquerir la taifa de Lleida i la de Tortosa.

L'any 1148 conquerí les ciutats de **Tortosa** i **Lleida**.

L'any 1153 va capitular **Siurana**, la darrera plaça forta musulmana en territori català.

Amb aquestes conquestes s'havien assolit les fronteres de la Catalunya actual.

La dinastia catalanoaragonesa

Alfons II d'Aragó va ser la primera persona que fou alhora comte de Barcelona i rei d'Aragó.

Aquest rei va acabar la reconquesta de les terres d'Aragó i va fundar la ciutat de Terol. A Catalunya se l'anomena **Alfons I el Cast**.

A partir d'**Alfons I el Cast** els territoris d'Aragó i de Catalunya i els que la Corona d'Aragó va conquerir posteriorment van estar regits pel mateix monarca.

Així es va iniciar la **dinastia catalanoaragonesa**, que va governar la **Corona d'Aragó** fins a principis del segle XV.

Alfons el Cast ordena la documentació reial. Imatge de la portada del *Liber feudorum maior* (S- XIII)

El repoblament

El **repoblament** és l'establiment de població a les terres que s'havien mantingut deshabitades durant l'ocupació musulmana o que havien estat conquerides posteriorment.

El **repoblament de la Catalunya Nova** es va fer durant el **segle XIII**. Les terres van ser atorgades en bona part als ordres militars i als nobles que havien participat en la conquesta, així com a ordres monàstics (Císter).

Per atreure pobladors cap a aquests territoris els comtes van atorgar **cartes de poblament** a les ciutats, com Lleida i Tortosa.

El creixement econòmic i urbà

A partir del segle XI es va produir una millora de les condicions de vida de la població.

La **producció agrícola** va augmentar com a resultat dels progressos tècnics i de l'ampliació de les terres de conreu.

A les terres pirinenques hi va proliferar la creació de **ferrerries**.

La millora agrícola va afavorir els inicis d'un **comerç interior** i la creació de mercats rurals i de fires.

Les ciutats es van anar consolidant com a centres d'intercanvi i van atreure artesans. Això afavorí l'augment de la població i el renaixement de la vida urbana.

L'expansió occitana

L'impuls econòmic del segle XI es va manifestar en l'expansió política cap a Occitània, que es va iniciar l'any 1069 amb la compra dels comtats de Rasès i Carcassona.

El domini de les terres occitanes es va ampliar els anys següents amb l'adquisició de drets sobre altres territoris occitans.

La incorporació de les terres occitanes al comtat de Barcelona va comportar influències culturals importants, com l'arribada a la cort comtal de la poesia trobadoresca.

Pere I, fill d'Alfons el Cast

La Corona d'Aragó i Occitània al segle XII

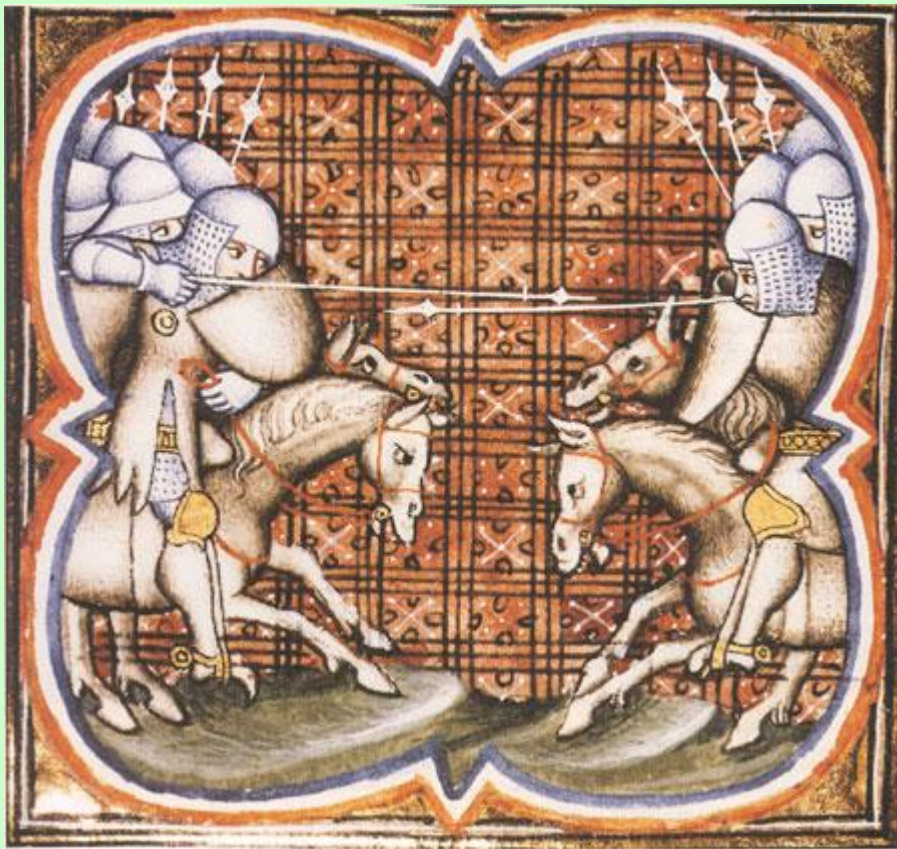
L'enfrontament amb el rei de França

A principis del **segle XIII** el rei de França va voler recuperar el domini sobre els territoris d'Occitània i va patrocinar una expedició militar contra els comtes occitans, amb el pretext de que aquests protegien els albigesos o càtars, grup religiós declarat heretge per l'Església de Roma.

Pere I, rei de la Corona d'Aragó, va anar a lluitar al costat dels nobles d'Occitània, que eren vassalls seus.

Els occitans van ser derrotats pels francesos a la **batalla de Muret** (1213), on el rei Pere va morir.

Jaume I, fill i successor de Pere I, va renunciar pel **Tractat de Corbeil** (1258) a tots els seus drets a Occitània davant el rei Lluís IX de França. Així, la Corona d'Aragó només va mantenir a l'altra banda dels Pirineus el Rosselló, Montpeller i el Carladès.

Batalla de Muret (1213),